

Tijd om naar de maan te reiken

De EU moet haar acties intensiveren en leiding geven aan de transformatie naar duurzaamheid

SDG voor het maatschappelijk middenveld monitoringverslag

Over dit verslag

De EU en haar lidstaten waren een drijvende kracht achter de onderhandelingen over en de goedkeuring van Agenda 2030 en de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling (SDG's). Nu is het leiderschap van de EU nodig om de doelstellingen te verwezenlijken, thuis en wereldwijd. De EU heeft de macht om transformatieve wetten aan te nemen en beschikt over de middelen die nodig zijn om de overgang naar duurzaamheid te stimuleren. Commissievoorzitter Ursula von der Leyen heeft de Europese Green Deal, die zij heeft voorgesteld om veel van onze duurzaamheidsuitdagingen aan te pakken, het "man op de maan-moment" van de EU genoemd. De tijd is voor de EU aangebroken om naar de maan te reiken en het goede voorbeeld te geven.

De EU, die zich laat voorstaan op haar kernwaarden mensenrechten, vrijheid, democratie, gelijkheid en de rechtsstaat, heeft veel positieve resultaten op haar naam staan: schonere rivieren en beter afvalbeheer, minder chemische vervuiling, sterkere sociale bescherming en consumentenrechten, kwaliteitsonderwijs en vrij verkeer binnen het Schengengebied, om er maar een paar te noemen.

Maar de ambitie van de EU om koploper te zijn voor Agenda 2030 en de SDG's moet nog worden gerealiseerd. Als iedereen in de wereld zou leven zoals de gemiddelde Europeaan, zouden we 2,6 planeten nodig hebben om in onze behoeften te voorzien. Ons economisch systeem, gekenmerkt door arbeidsuitbuiting en uitputting van hulpbronnen, overconsumptie en verspilling, is niet duurzaam. Het heeft ongelijkheid en sociale uitsluiting vergroot, wereldwijd en in de meeste lidstaten, en zal toekomstige generaties de mogelijkheid ontnemen om in hun behoeften te voorzien.

De indicatoren die de EU gebruikt om de SDG's te monitoren en erover te rapporteren, geven een te positief beeld. Het jaarlijkse SDG-verslag van Eurostat viert ook de langzaamste vooruitgang, maar negeert urgente problemen, waaronder onze wereldwijde ecologische voetafdruk, dakloosheid en mensenrechtenschendingen in Europese toeleveringsketens. In het verslag wordt niet de vraag gesteld welk beleid duurzaamheid stimuleert en welk beleid duurzaamheid ondermijnt, welke fondsen de transitie ondersteunen en welke fondsen de transitie blokkeren. De Europese Commissie stimuleert geen publiek debat over de bevindingen van haar SDG-verslag en wat er moet gebeuren om de actie

te versnellen. Bij de SDG-monitoring van de EU is geen rol toebedeeld aan het maatschappelijk middenveld.

Daarom presenteert het maatschappelijk middenveld dit SDG-monitoringverslag voor de EU.

SDG Watch Europe, een EU-brede, sectoroverschrijdende alliantie van het maatschappelijk middenveld, heeft leden uit de ontwikkelingssector, milieusector, maatschappelijke sector, mensenrechtensector en andere sectoren samengebracht om hun expertise te delen en de EU ter verantwoording te roepen over de uitvoering van Agenda 2030 en de SDG's.

In dit verslag wordt uitgelegd waarom de SDG-rapportage door de EU een illusie van duurzaamheid creëert en doet concrete voorstellen voor zinvolle monitoring om een sterkere basis te worden voor transformatief beleid.

Wij vertellen een kritischer verhaal over duurzaamheid in de EU. Ons verslag signaleert ernstige leemten en brengt ze tot leven met 17 individuele verhalen. Ook delen we onze visie over hoe een echt duurzaam Europa eruit zou kunnen zien. We laten zien wat we tegen 2030 kunnen bereiken als we nu de juiste dingen doen, voortbouwend op ons Manifest voor een duurzaam Europa voor zijn burgers, dat voor de Europese verkiezingen van 2019 door het maatschappelijk middenveld is gepubliceerd. We bieden 17 oplossingen, praktijkvoorbeelden van progressief beleid, innovatieve initiatieven en echt duurzame bedrijfsmodellen. Deze glimp van een duurzaam Europa voedt de hoop en inspireert tot actie bij mensen - en heeft een progressief politiek kader nodig om hen te ondersteunen en op te schalen.

We willen alle leden en partners van SDG Watch Europe bedanken voor het bundelen van hun kennis en wijsheid om dit verslag te maken en voor het delen van hun visie op een duurzaam Europa voor zijn mensen.

Patrizia Heidegger
European Environmental Bureau

Lid van de stuurgroep van SDG Watch Europe

Samenvatting

Welke vooruitgang heeft de Europese Unie geboekt bij de verwezenlijking van de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling (SDG's) en Agenda 2030 sinds deze vijf jaar geleden, op 25 september 2015, zijn aangenomen? De laatste editie van het SDG-monitoringverslag van Eurostat,¹ gepubliceerd in juni 2020, meldt succes met positieve trends voor 14 van de 17 SDG's. Alleen voor SDG 5 (gendergelijkheid) ontwaart het een negatieve ontwikkeling. Hoewel in het verslag niet wordt ontkend dat er problemen zijn, is de algemene boodschap dat de EU goede vorderingen maakt op weg naar duurzaamheid vóór 2030. **Beweren dat de EU hard op weg is naar duurzaamheid, is in hoge mate een illusie.**

In dit verslag onderzoeken we hoe de EU de voortgang naar de SDG's meet. Eurostat publiceert jaarlijks een SDG-monitoringverslag op basis van honderd SDG-indicatoren. Hoewel het selecteren van indicatoren misschien technisch klinkt, kunnen we in werkelijkheid alleen tellen wat telt met de juiste indicatoren. De keuze daarvan is zeer politiek en brengt tot uitdrukking welke prioriteiten er worden gesteld.

Wat zijn de belangrijkste zaken om naar te kijken bij het meten van ons duurzaamheidsniveau? En wat meten we niet? **De huidige indicatoren van de EU negeren enkele belangrijke uitdagingen op het gebied van duurzaamheid.** Een voorbeeld: de SDG's roepen op tot waardig werk en duurzame consumptie en productie. Toch kijkt geen enkele indicator naar de duurzaamheid van de mondiale toeleveringsketens van de EU, en evenmin naar de schendingen van mensen- en arbeidsrechten of de bijbehorende negatieve milieueffecten. De SDG-monitoring van de EU volgt ook niet het totale materiaalgebruik dat in onze toeleveringsketens is ingebed. De uitbuiting van arbeiders en uitputting van natuurlijke hulpbronnen blijft volledig achterwege. Hetzelfde geldt voor alle overige negatieve afgeleide effecten die ons Europese beleid en onze praktijken hebben op de rest van de wereld, van wapenexport tot miljarden aan belastingontduiking.

Naast het beschermen van de planeet tegen afbraak wordt met Agenda 2030 beoogd armoede uit te bannen en ongelijkheid te bedwingen. **Bij de SDG-monitoring van de EU blijven sommige van de meest extreme vormen van armoede en ongelijkheid in de EU buiten beschouwing.** Dakloosheid is in alle lidstaten, uitgezonderd één, toegenomen, maar wordt niet gemonitord. Geen enkele indicator monitort discriminatie en ongelijkheid in verband met etniciteit, ras, religie, leeftijd of seksuele geaardheid. **De uitsluiting van specifieke groepen blijft onzichtbaar achter gemiddelden voor de hele bevolking:** slechts 2,3% van alle Europese huishoudens heeft geen elementaire sanitaire voorzieningen, maar meer dan de helft van de Roma in de EU heeft thuis geen toegang tot drinkwater.

Andere grote uitdagingen op het gebied van duurzaamheid worden weliswaar gemonitord, maar op een manier die slechts de illusie van duurzaamheid wekt. Een ander voorbeeld: Eurostat kijkt naar de gemiddelde CO₂-uitstoot van nieuwe personenauto's. Deze zijn afgenomen vanwege een efficiënter brandstofgebruik. Wat de indicator niet laat zien, is dat het aantal personenauto's in dezelfde periode is toegenomen. De CO₂-uitstoot van auto's is nu verantwoordelijk voor meer dan 60% van de totale CO₂-uitstoot van het wegvervoer. De indicator meet niet of we de uitstoot daadwerkelijk verminderen, waardoor we denken dat efficiëntere auto's het probleem oplossen.

Vanwege de politieke aard ervan kan de discussie over SDG-indicatoren niet alleen aan technische experts en politici worden overgelaten. **De keuze van indicatoren moet een cruciaal element zijn van een participatief, inclusief en transparant SDG-monitoring- en verslaggevingsproces waarin het maatschappelijk middenveld verzekerd is van een actieve rol, om ervoor te zorgen dat de meest politiek relevante indicatoren worden opgenomen.** Dit verslag geeft geen definitief antwoord op de vraag welke indicatoren het meest relevant zijn, maar biedt criteria om de relevantie van indicatoren te bepalen.

Zinvolle SDG-indicatoren:

- richten de aandacht op de problemen waar we voor de grootste duurzaamheidsuitdagingen staan (in plaats van op makkelijk te behalen doelen).
- besteden aandacht aan problemen die veel mensen treffen - binnen en buiten de EU.
- meten de negatieve impact van de EU op de "global commons" en monitoren de negatieve afgeleide effecten en externe effecten van Europese beleidsmaatregelen en praktijken in de wereld.
- zijn valide, d.w.z. dat ze daadwerkelijk kunnen meten wat ze zeggen te meten (in plaats van illusies over duurzaamheid creëren).
- zijn specifiek en tijdgebonden doordat ze zijn gekoppeld aan EU-brede doelen (in plaats van proberen de voortgang te meten zonder duidelijke doelen te stellen).
- maken gebruik van uitgesplitste gegevens om de voortgang voor verschillende delen van de samenleving te monitoren om ervoor te zorgen dat niemand achterblijft bij de aangenomen beleidsreacties.
- worden geselecteerd en beoordeeld, waarbij het maatschappelijk middenveld en de onderzoeksgemeenschap op betekenisvolle wijze wordt betrokken.
- moeten ook worden verkregen uit andere bronnen dan statistische bureaus wanneer gegevens die door het maatschappelijk middenveld en onderzoek worden verstrekt, belangrijke hiaten in de SDG-monitoring kunnen dichten.

Het huidige SDG-monitoring- en verslaggevingsstelsel van de EU is niet geschikt voor het beoogde doel.

Naast de behoefte aan betere indicatoren is er een zinvoller proces nodig om een sterke basis te creëren voor progressief beleid dat kan zorgen voor vooruitgang in de richting van de doelstellingen en om besluitvormers ter verantwoording te roepen. Het algemene gebrek aan leiderschap over de SDG's op het hoogste politieke niveau belemmert niet alleen de beleidscoördinatie rond de SDG's, maar ondermijnt ook een effectieve monitoring. Het ontbreken van een overkoepelende strategie voor duurzame ontwikkeling voor de EU resulteert in het ontbreken van concrete doelstellingen aan de hand waarvan voortgang kan worden gerapporteerd. Er is geen structurele betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld of andere cruciale belanghebbenden, zoals het Europees Parlement, om een kritische discussie over ons niveau van duurzaamheid mogelijk te maken.

Het rapport stelt dat de EU een inclusief, participatief en transparant SDG-monitoringsproces dient op te zetten dat voor iedereen werkt. Dit bevat:

- Het creëren van een kader voor SDG-implementatie in de EU door middel van een nieuwe, **overkoepelende strategie voor duurzame ontwikkeling** die **duidelijke, meetbare en tijdgebonden EU-brede doelstellingen bevat aan de hand waarvan voor alle SDG's** moet worden gerapporteerd, en waar het hoogste politieke niveau toezicht houdt op de uitvoering ervan;
- het vaststellen van **zinvolle mechanismen voor het betrekken van belanghebbenden** via een nieuw adviesorgaan, een **"SDG-forum"**, om een belangrijke rol te spelen in het hele SDG-monitoring- en verslaggevingsproces, en in het bijzonder in de selectie en herziening van indicatoren, gegevens en de voortdurende verbetering van de beoordelingsmethode;
- het plaatsen van de **SDG's in het centrum van de cyclus van het Europees semester met 5 tot 10 kernindicatoren** die de belangrijkste duurzaamheidsuitdagingen van de EU aanpakken en ervoor zorgen dat het maatschappelijk middenveld in de lidstaten een duidelijke rol speelt om bij te dragen aan de cyclus van het Europees semester;
- Een **jaarlijkse en meerjarige SDG-monitoring- en verslaggevingscyclus** met duidelijke rollen voor de Europese instellingen, in het bijzonder het Europees Parlement, het nieuwe SDG-forum en het bredere maatschappelijk middenveld, inclusief reguliere **"vrijwillige regionale beoordelingen"** (VRR) voor de Europese Commissie, te presenteren op het VN-Forum op hoog niveau (HLPF) met deelname van het Europese maatschappelijk middenveld.

We hebben de juiste voortgangsindicatoren en een zinvol SDG-monitoringsysteem nodig om ons te helpen de actie voor de SDG's te versnellen op een moment dat de realisatie ervan in gevaar is. **Net als een röntgenfoto waarop een ziekte te zien is, heeft de COVID-19-pandemie de akelige gevolgen blootgelegd van bestaande sociaaleconomische, maatschappelijke en ecologische ongelijkheid, samen met de drievoudige milieucrisis van klimaatverandering, verlies van biodiversiteit en vervuiling in de natiestaten in alle regio's van de wereld.** De pandemie en de maatregelen die onmiddellijk in reactie daarop zijn genomen, versterken de bestaande ongelijkheden in de EU. De meest kwetsbaren worden het hardst getroffen door de sociale en economische gevolgen: vrouwen, jongeren, ouderen, personen met een handicap, vluchtelingen.

De pandemie is een signaal voor verandering. We moeten de grote ongelijkheden die in de EU en daarbuiten bestaan, moedig aanpakken met beleid dat gericht is op sterke sociale bescherming, een robuust gezondheidszorgsysteem, een veerkrachtige, koolstofarme welzijnseconomie en ambitieus beleid om het klimaat, de biodiversiteit en de vervuilingsscrises aan te pakken voor een gezond milieu en een gezonde planeet. De EU moet investeren in het welzijn van alle mensen, gedurende hun hele leven en in al hun diversiteit en we moeten een daadwerkelijk wereldwijd partnerschap voor duurzame ontwikkeling tot stand brengen. Steeds meer mensen zien het aanpakken van ongelijkheden en klimaatverandering nu als urgente prioriteiten, samen met herverdeling van rijkdom en basisinkomen, de inperking van de macht van grote ondernemingen, sterkere werknemersrechten, de hernationalisatie van strategische bedrijven en een einde aan bezuinigingen. Uit onderzoek in verschillende landen is gebleken dat veel overheden meer open beginnen te staan voor gewaagder beleid, zoals een basisinkomen, moratoria op schulden en huur, voorwaarden voor reddingsoperaties van bedrijven, klimaatactie op basis van wetenschap en rijkdom of solidariteitsbelastingen. Mensen in de EU en de rest van de wereld willen nu verandering.

SDG Watch Europe stelt 10 belangrijke eisen aan de EU om aan een betere wereld te werken en om de ambitieuze implementatie van de SDG's tegen 2030 te waarborgen:

- Ons systeem is het probleem - we hebben een paradigmawisseling nodig.
- Maak van de SDG's en het Akkoord van Parijs de richtlijnen om de crisis op te lossen.
- Versterk het sociaalezekerheidsstelsel en maak het voor iedereen toegankelijk.
- Loop voorop met een sociaal en ecologisch duurzaam economisch systeem met herziene, duurzame begrotingen.
- Koppel economisch herstel aan duidelijke voorwaarden en zeg nee tegen reddingsoperaties voor vervuilers en nee tegen belastingparadijzen.
- Implementeer onmiddellijke kwijtschelding van schulden en stop onrechtvaardige bezuinigingsmaatregelen.
- Bestrijd ook alle andere crises.
- Bescherm onze democratieën, mensenrechten en burgerrechten.
- Zorg voor transparantie van politieke beslissingen over COVID-19 en daarbuiten, evenals voor volledige inclusie en participatie van het maatschappelijk middenveld.
- Toon transformatieve wereldwijde actie tegen armoede en honger.

Tijdens de behandeling van alle 17 SDG's worden in het verslag enkele van de grootste duurzaamheidsuitdagingen waarmee we in de EU worden geconfronteerd, uitgelicht. Deze worden geïllustreerd aan de hand van **17 persoonlijke verhalen van 17 mensen die reageren op duurzaamheidsuitdagingen:** uitgebuite werknemers die Europa voorzien van producten en diensten en mensen die lijden als gevolg van aantasting van het milieu of het gebrek aan moedige politieke antwoorden op de uitdagingen van vandaag. Hun verhalen laten zien hoe de doelstellingen op talloze manieren met elkaar verbonden zijn: hoe duurzame landbouw samengaat met gendergelijkheid en waardig werk; hoe het waarborgen van vrede verband houdt met onze economische praktijken en hoe innovatie en infrastructuur gelijke toegang tot onderwijs beïnvloeden.

Er zijn oplossingen voor onze duurzaamheidsuitdagingen. Wat die oplossingen nodig hebben, is een sterke politieke steun, een regelgevend kader dat duurzame oplossingen de norm maakt, en meer financiële steun. Wij presenteren **onze visie, die is gebaseerd op het Manifesto for a Sustainable Europe for Its Citizens (Manifest voor een duurzaam Europa voor zijn burgers).**² We doen voorstellen voor betere indicatoren voor elke SDG op basis van het werk van onze leden en ontleen inspiratie aan *2030Watch*, een participatief initiatief uit Duitsland. **17 voorbeelden van oplossingen die zijn gericht op de inclusie van degenen die het meest achterblijven en oprecht de ecologische grenzen van de planeet respecteren, inspireren tot actie:**

- Moedige, door de gemeenschap geleide initiatieven en projecten gebaseerd op duurzaamheidsprincipes.
- Innovatief en moedig beleid dat ernaar streeft om onze manier van leven fundamenteel te veranderen.
- Daadwerkelijk duurzame bedrijfsmodellen die de economische transitie mogelijk maken.
- Governance modellen die het maatschappelijk middenveld in staat stellen een betekenisvolle rol te vervullen.

Dit is de kans voor de EU om naar de maan te reiken.

De tijd om te handelen is aangebroken.

Het volledige verslag is beschikbaar op:
<https://www.sdgwatcheurope.org/report-time-moon/>

² De SDG's zijn er voor alle mensen, ongeacht hun juridische status. Wanneer we de term burger gebruiken, moet deze in de brede zin van 'bewoner' worden verstaan.